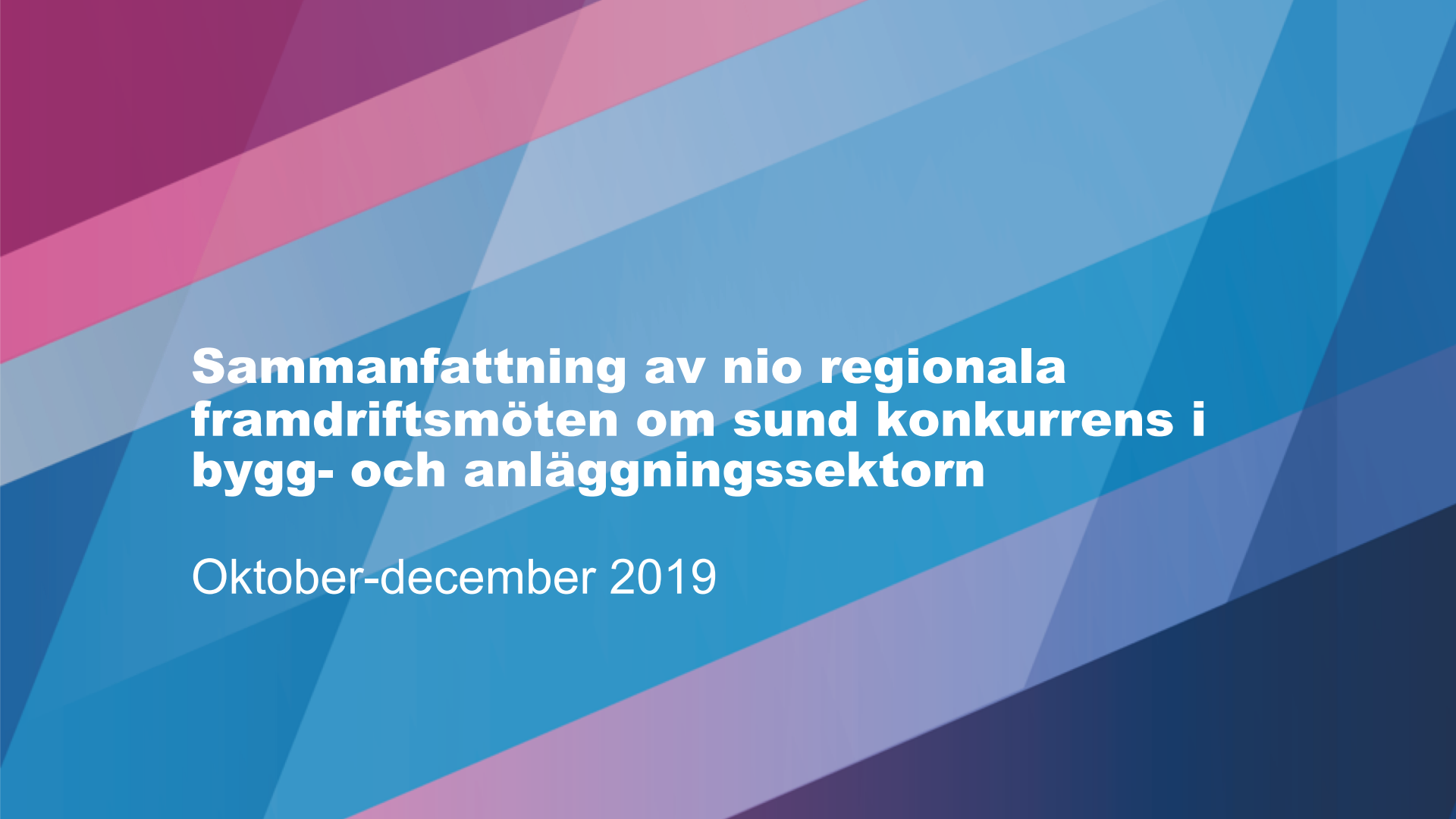

Sammanfattning av nio regionala framdriftsmöten om sund konkurrens i bygg- och anläggningssektorn

Oktober-december 2019

Regionala framdriftsmöten på nio platser

Stockholm

Västerås

Umeå

Luleå

Sundsvall

Malmö

Linköping

Göteborg

Växjö

Ca 400 personer har deltagit med representanter från aktörer i och omkring hela "ekosystemet".

SAMMANFATTNING RISKOMRÅDEN

Vilka risker ser vi i vår region?

RISKOMRÅDEN

MYNDIGHETERNAS RESURSER, UPPDRAG OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

- **Myndigheternas regionala närvaro och resurser**
Myndigheternas resurser och möjligheter att verka likvärdigt och effektivt över landet. Ett antal myndigheter uppfattas ha minskat sina resurser i landet. Brister i effektiv samverkan mellan myndigheter.
- **Sekretessen mellan myndigheter**
Myndigheternas sekretesskrav och möjligheter att dela och ta del av varandras information påverkar deras möjlighet att verka effektivt, både tillsammans och i förhållande till det egna uppdraget
- **Obalansen mellan regelverket och kontrollsystemen**
Många regelförenklingar har genomförts för att förenkla för företagare men kontrollsystemen har inte anpassats inte till utvecklingen.
- **Komplexa upphandlingar**
Komplexa upphandlingar är svåra att följa upp vilket leder till bristande kontroll och uppföljning. LOU:s utformning gör det också svårt att neka låga anbud i en bransch med ett betydande kostnadsfokus.

RISKOMRÅDEN - REGIONALA STRUKTURER

- **Pågående och kommande investeringar i Nordkalotten**
Stora investeringar i hela Nordkalotten tillsammans med en liten befolkning är en betydande riskfaktor. Arbetsmarknaden är begränsad och kompetensförsörjningen en stor utmaning vilket i kombination med låg medvetenheten om och beredskap för osund konkurrens riskerar attrahera oseriösa och kriminella aktörer.
- **Storleken på Stockholmsregionen**
En region med stora pengar i omlopp, många stora projekt, stor rörlighet bland aktörerna och många tillfälliga arbetsplatser ger en struktur som är svår att överskåda och gör det enkelt att dölja oegentligheter, agera oseriöst och bedriva organiserad brottslighet.
- **Antalet stora bygg- och anläggningsprojekt i Göteborgsregionen**
Många stora bygg- och anläggsprojekt leder till en extrem konkurrens om arbetskraft och kompetens. Bristen på arbetskraft ökar risken för genvägar och bristande arbetsmiljö.

RISKOMRÅDEN - REGIONALA STRUKTURER

- **Närheten till övriga Europa**
Närheten till färjeterminaler möjliggör ett ökad inflöde av utländsk arbetskraft och tidigare okända aktörer från övriga Europa, som attraheras av utvecklingen med ständigt större byggprojekt och arbetskraftsbrist.
- **Stora geografiska avstånd i vissa regioner**
Stora geografiska avstånd i delar av landet ger "vita fläckar" där fusk och osund konkurrens är svårare att upptäcka. Fjällvärlden är särskild utsatt.
- **Omedvetenhet och vänskapskorruption i mindre regioner**
Allt som händer i de stora regionerna händer också i de mindre, fast i mindre omfattning. Risk för naivitet och bristande beredskap. Mindre regioner präglas oftare av familjära förhållanden vilket ökar risken för vänskapskorruption och bristande kontroll.

RISKOMRÅDEN - BRANSCHSTRUKTUR

- **Fragmentiseringen av branschen**

Ett flertal stora byggföretag i Sverige har ändrat sin affärsmodell från att tidigare gjort det mesta med egen personal till att verka som entreprenörer som köper in UE för att utföra. Antalet UE-led ökar i kombination med ett ökande antal mellanled av konsulter vilket ger otydliga ansvarsförhållanden.

- **Stora oöversiktliga arbetsplatser och projekt**

Svårare att göra kontroller vid större arbetsplatser och större projekt som involverar många aktörer. Risk att kontrollsystemen är bristfälliga eller aktiveras för sent, eller bristfällig uppföljning i flera led. Risk att aktörer går under radarn. Utmanande att etablera effektiva samarbeten.

- **Otillräckliga kontrollresurser och konsekvenser**

Aktörernas kontrollresurser är otillräckliga, både till antalet men också i viss mån med hänsyn till kompetens. Det genomförs för få oanmälda kontroller och konsekvenser saknas vid avtalsbrott eller identifierade brister.

- **Många och olika informationskällor**

Många informationskällor gör det svårt och tidskrävande att få tag på relevant information.

RISKOMRÅDEN - BRANSCHSTRUKTUR

- **Stort kostnadsfokus och pressade byggtider**
Branschen präglas av ett stort kostnadsfokus vilket ger pressade byggtider och arbetstider och påverkar följsamheten till avtal och regelverk både avseende kvalitet, arbetsmiljö och säkerhet.
- **Lönenivåer bland utländsk arbetskraft**
Det är stora löneskillnader mellan svensk och utländsk arbetskraft vilket ger stora skillnader i pris och risk för lönedumpning.

RISKOMRÅDEN - KOMPETENS OCH KUNSKAP

- **Ansvarstagande för och medvetenhet om arbetsmiljö och säkerhet**
De stora företagen drev tidigare en systematisk utvecklingen gällande personal, säkerhet, arbetsmiljö. Ökande användning av byggledningsföretag, bemanningsföretag och UE fragmentiserar ansvarstaganden.
- **Bristande kunskap, medvetenhet och kapacitet genom värdekedjan**
Brist på kunskap, kompetens och resurser i alla led. Från upphandlare som saknar förståelse och kompetens om byggprocessen och kritiska krav till projektledare med hög arbetsbelastning till byggarbetare med bristande kunskap om säkerhetsrutiner. Många aktörer, mycket administration och många gränssnitt ökar risken för brister, misstag och fusk.
- **Kompetensförsörjning**
Arbetskraft, både kompetens och resurser, är en bristvara som följd av stor efterfrågan. Branschen präglas också av dålig efterväxt. Branschen upplevs inte som attraktiv för yngre i kombination med brist på utbildning, praktisk kunskap och erfarenhet.

RISKOMRÅDEN – BRANSCHKULTUR

- **Förtroende och moral**

Branschen präglas av ett bristande förtroende och moral. Fusk, utnyttjande av människor och människoexploatering är vanligare än i andra branscher tillsammans med en tystnadskultur och otydligt ledarskap. Finns också betydande risk för vänskapskorruption.

- **Rådande tystnadskultur**

Det råder en tystnadskultur med alltför få visseblåsare.

- **Mansdominerad bransch**

En mansdominerad bransch som attraherar för få kvinnor.

- **Bristande samverkan och intresse för förändring**

Svag samverkan mellan branschens aktörer och ett bristande intresse från många parter till en reell samhällsförändring och ändring av branschen.

RISKOMRÅDEN - KONJUNKTUR OCH SAMHÄLLSUTVECKLING

- **Kommande lågkonjunktur**

Kommande lågkonjunktur ökar risken för ytterligare prispress och för att oseriösa företag med låga löner slår ut seriösa företag. Leder i sin tur till minskade skatteintäkter och kanske även utflyttning.

SAMMANFATTNING FÖRSLAG TILL PRIORITERADE OMRÅDEN OCH INITIATIV

***Vilka initiativ vill vi ta för att hantera
riskerna och ta till vara på möjligheterna?***

FÖRUTSÄTTNINGAR

Lagar och regler
Resurser

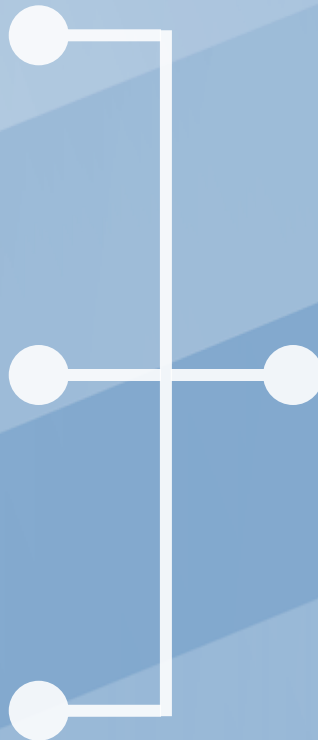
STRUKTUR & KULTUR

Kompetens och kunskap
Effektivitet och kvalitet
Branschstruktur
Arbetsmiljö och säkerhet
Arbetsvillkor
Attityder och värderingar

KONTROLL

Uppföljning
Sanktioner
Regelefterlevnad

ANSVARSTAGANDE SAMARBETE

FÖRUTSÄTTNINGAR – FÖRSLAG TILL PRIORITERANDE OMRÅDEN OCH INITIATIV

- **Öka transparens mellan myndigheter**
Sekretessreglerna behöver ändras. Myndigheter behöver utökade möjligheter att delge andra myndigheter information vid misstanke om pågående brottslighet. I dag försvårar sekretesskraven myndigheternas möjligheter att stävja brott.
- **Säkerställa myndigheternas resurser**
Myndigheterna behöver ha tillräckliga resurser som möjliggör kontroll och uppföljning över hela landet. Kontrollsystemen behöver utvecklas och samarbetet mellan myndigheterna intensifieras. Helhetsgrepp behöver tas när det gäller tillsyn och kontroll av det samlade regelverket.
- **Förenkla regelverken**
Regelverken behöver utvecklas, bli enklare och tydligare för användarna. Tydliggöra regelverken och lagstiftningen gällande utländsk arbetskraft. Det ska vara enkelt att göra rätt. Forskningen kring lagstiftningen och hur det påverkar oss behöver också utvecklas.

FÖRUTSÄTTNINGAR – FÖRSLAG TILL PRIORITERANDE OMRÅDEN OCH INITIATIV

- **Säkerställa en gemensam ingång till myndigheterna**
Etablera en gemensam myndighetsportal där information finns samlad och tillgänglig för branschens aktörer. En tydlig och gemensam ingång där man kan få kontakt, stöd och lämna tips om oegentligheter.
- **Sprida kunskapen om myndigheters uppdrag och initiativ**
Öka kunskapen om myndigheternas uppdrag, möjligheter och pågående initiativ bland branschens aktörer för att öka omfattningen av tips vid misstanke om oegentligheter och anmälningar av missförhållanden.
- **Öka ansvarstagande i kreditgivningen**
Bankerna behöver ta ett utökat ansvar för kreditgivningen.

STRUKTUR OCH KULTUR – FÖRSLAG TILL PRIORITERANDE OMRÅDEN OCH INITIATIV

- **Fokusera på dem som gör rätt**
Fokusera på de aktörer som gör rätt, jobbar bra och lyfta goda exempel. Hjälpa varandra.
- **Öka medvetenheten om osund konkurrens**
Medvetenheten och kunskapen om osund konkurrens, fusk och kriminalitet behöver öka bland branschens intressenter och aktörer men också bland allmänheten och våra politiker. Utbilda i frågan om oegentligheter och sund konkurrens, ansvar, konsekvenser och den enskildes ansvar och möjlighet att påverka.
- **Öka medvetenheten och kunskapen om likabehandling**
Medvetenheten och kunskapen om mänskliga värden, respekt och likabehandling behöver ökas för att möta kulturella skillnader och olikheter mellan nationaliteter.

STRUKTUR OCH KULTUR – FÖRSLAG TILL PRIORITERANDE OMRÅDEN OCH INITIATIV

- **Öka antalet förebyggande initiativ**
Öka fokus på förebyggande initiativ och arbeta förebyggande tillsammans med myndigheter och andra aktörer.
- **Tydligare fokus på ordning och reda i alla led**
Ordning och reda är viktigt, och behöver utvecklas i alla led. Kunskap och ansvar måste ner på arbetsplatsnivå. Om allas roller från byggherren, projektörer och entreprenörer fungerar, så blir det också en bättre bransch.
- **Påverka och utbilda beställarna**
Beställarens roll är viktig. Beställaren behöver strategiska inköpsfunktioner som säkrar sina inköp, förstår byggprocessen och tar ett utökad ansvar för branschens fortsatta utveckling. Beställaren påverkar möjligheten att verka i en region, branschens attraktivitet, arbetsmiljön och att medarbetarna mår bra på jobbet.

STRUKTUR OCH KULTUR - FÖRSLAG TILL PRIORITERANDE OMRÅDEN OCH INITIATIV

- **Införa prestationsbaserad upphandling**
Öka tillämpningen av prestationsbaserad leverantörsupphandling (t ex Trafikverkets system) där beställaren betygsätter genomförande enligt standardiserade mallar.
- **Ställa tydligare krav i upphandlingar utöver pris**
Ställa krav om antalet UE-led, från beställaren och i upphandlingar. Upphandlare behöver också lägga större vikt vid övriga kriterier utöver pris vilket vill minska sannolikheten att oseriösa aktörer får anbudet.
- **Ställa tydligare krav till UE**
UE ska kunna redovisa kollektivavtal eller motsvarande. De som inte har kollektivavtal ska kunna förklara t ex vilka försäkringar som finns. Detta ska sedan granskas av upphandlaren/beställaren.

STRUKTUR OCH KULTUR - FÖRSLAG TILL PRIORITERANDE OMRÅDEN OCH INITIATIV

- **Etablera regional bemanningspool**
Etablera regional bemanningspool för att underlätta den regionala kompetensförsörjningen.
- **Utveckla kollektivavtalen**
Det behöver bli enklare att förstå kollektivavtalen och krav ska kunna utläsas utan problem.
- **Införa branschstandarder**
Införa ISO standard för hållbarhet, skatter och avgifter. Ta fram branschstandard för dokumentation och avtal med huvudentreprenör.

KONTROLL - FÖRSLAG TILL PRIORITERANDE OMRÅDEN OCH INITIATIV

- **Genomföra flera kontroller i alla led**

Välkomna kontroller och hjälpa de som vill göra rätt. Ökande grad av kontroll av svart arbetskraft. Hårdare uppföljning av UE. Kontrollera krav i samband med avtalstecknande och påbörja kontroll redan vid uppstartsmöte samt kontrollera UE på plats. Kontrollera kritiska arbetsmoment och genomföra flera realtidskontroller.

- **Flera kontroller från beställarsidan**

Flera kontroller och uppföljning på byggena från beställarens sida. De egenkontroller som finns idag fungerar inte i den utsträckning de ska. Flera stickprov och oannonserade kontroller behövs. En kontinuerlig uppföljning och kontroll krävs genom hela byggprocessen.

- **Smartare kontroll och uppföljning från myndigheter och EU**

Myndigheterna behöver kontrollera flera och ha ett tydligare fokus på att kontrollera samtliga, inte enbart kontrollera seriösa företagare. Kontinuerlig och smartare uppföljning, både från myndighetshåll men också från EU. Myndigheterna behöver ta ett helhetsgrepp över tillsynen av det samlade regelverket.

- **Hårdare kontroll av utländska aktörer och entreprenörer**

Utveckla kontrollsystemet så det på ett effektivt sätt kan kontrollera och följa upp utländska aktörer som verkar i Sverige.

KONTROLL

- **Ta fram branschgemensamma verktyg och metoder**
Ta fram branschgemensamma checklistor och rutiner för att göra bedömningar av leverantörer och underleverantörer. Utveckla branschens kontrollmetoder. Sprida verktyg, metoder, kompetens och erfarenheter så vi kan lära av varandra.
- **Hårdare uppföljning av upphandlingar**
Kontinuerligt följa upp de krav som ställs i upphandlingar.
- **Genomföra flera arbetsplatsbesök**
Aktörerna i systemet tex myndigheter, ansvarig entreprenör och Byggnads behöver genomföra flera fysiska arbetsplatsbesök.
- **Införa tydligare konsekvenser och strängare sanktioner**
Det behöver bli tydligare konsekvenser när regelverket inte följs. Det behöver också bli konsekvenser för arbetstagare om arbetsgivaren har tillhandahållit alla förutsättningar, utbildning, information. Ekonomiska sanktioner behöver vidtas vid t ex skattebrott. Konkretisera viten ved t ex bristande arbetsmiljö.

ANSVARSTAGANDE OCH SAMARBETE

- **Öka dialogen och samverkan**

Öka dialogen mellan aktörerna i värdekedjan och samverkan mellan alla parterna inom branschen, myndigheterna, företagarna och beställarna. Även politikerna och omliggande aktörer som såsom t ex Sveriges kommuner och regioner, SKR behöver involveras.

- **Ta gemensamt ansvar**

Ta gemensamt ansvar för att minska svart arbetskraft, människohandel och osund konkurrens. Tipsa myndigheter eller andra relevanta aktörer vid misstanke. Gemensamt bekämpa tystnadskulturen.

- **Hjälpas åt och marknadsföra sektorn**

Vi har många stora byggprojekt framför oss och vill lösa detta på ett bra sätt.

- **Skapa former för kunskapsöverföring**

Skapa gemensamma system och strukturer för kunskaps- och erfarenhetsöverföring bland branschens aktörer.

ANSVARSTAGANDE OCH SAMARBETE

- **Etablera gemensamma spelregler och värdegrund**

Viktigt att vi har en tydlighet i alla led dvs spelplanen ska vara densamma för alla. Konkurrenten ska vara på lika villkor, schysta villkor både avseende arbetsmiljö och skattemässigt. Vi ska tävla med smartare lösningar och effektivitet istället för sämre arbetsvillkor, arbetsmiljö och säkerhet. Vi behöver förflytta våra värderingar gemensamt.

- **Leva som vi lär**

Säkerställa följsamheten till de spelregler och värderingar som vi tar fram. Börja lokalt och skapa goda exempel som kan inspirera och motivera. BI och Byggnads borde utesluta medlemsföretag som bryter etiska regler och missköter medlemsreglerna.

De regionala framdriftsmötena har
genomförts i bred samverkan i sektorn

